

*Иконосѣас каѣеле
Св. архиђакона Сѣефана
у Даљу*

= 682498

Георгије Бакаловић
Каменоване светиот
Сшефана
кат. бр. 8

ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Инв.бр. 37216

Власник експоната
Владичански двор у Даљу

Конзервација и рестаурација
Владимир Бојдановић
Драѓан Мајић
Милош Вујановић
Ђура Радишић
Борис Иванче
Владимир Иванче

Поставка изложбе
Драѓојла Живанов

Технички сарадник
Евђеније Микијицић

Организациони одбор
мр Лейосава Шелмић
Драѓојла Живанов
Драѓан Мајић
Владимир Бојдановић

Фотографије
Фотодокументација Галерије Мајиће српске и
Покрајинској завода за заштитију сјоменика културе

Схема иконостаса
Вукица Мојин

На десној обали Дунава, источно од Осијека, налази се насеље Даљ. У изворима из 1471. године помиње се као градић, а у турско доба постао је средиште турске крајинске организације. Тада су Турци срушили цркву (не наводи се да ли је била православна или католичка) и сазидали џамију. После турског повлачења 1687. године у северну Босну, Даљ насељавају становници из јужних крајева Босне и Барање. Даљ је у власништву архиепископа и митрополита карловачких од 1706, а од 1865. године постаје добро српског патријарха.¹ Одлуком Светог архиепископског сабора српске православне цркве донетом у Београду 1991. године Даљ се изузима из подручја сремске и прикључује обновљеној Осјечко-пољској и барањској епархији чије седиште постаје.²

Велика сеоба Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем представљала је судбоносну прекретницу за будући развитак српског народа. Аустријски царев, од Леополда I, Карла VI до Марије Терезије признавали су српским патријарсима и митрополитима улогу црквених и световних поглавара, као јединих овлашћених представника српског народа у свим преговорима са бечким двором и његовом сложеном администрацијом.³ Такав положај српских црквених старешина, условно је и право на спахилук и подизање дворова као средишта целокупног народног живота.⁴

Захваљујући дипломама цара Леополда I, патријарх Арсеније III Чарнојевић стекао је право на уживање дворца Сирач са још 14 села у Славонији. Због близине турске границе, и увећаног државног дуга стекао је властелинство и замак Сечуј, које му је убрзо одузето и предато породици Бесереди, која је имала на то стара права. У време Ракоцијевог устанка дуг је још више увећан те је одлуком цара Јосифа I, 1706. године

¹ Т. Smitškas, *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije*, II deo, Spomenici o Slavoniji u 17 vijeku, Djela JA, Zagreb 1891, 48-50; J. Bösenhofer, *Списе из славошке рочијси*, Осијек 1910, 139; Д. Ј. Поповић, *Срби у Срему до 1738/7. Историја насеља и сјавноништина*, Београд 1930, СЛП књ. CLV, 3. Етнографски институт књ. I; С. Гавриловић, *Даљско властелинство Карловачке митрополије у XVIII столетију*, Зборник Матице српске за друштвене науке, 46, Нови Сад 1967, 22.

² М. Л. Мишковић, *Осјечко-Пољска и барањска епархија*, Православље, Београд, 15. септембар 1991, 11.

³ Д. Давидов, *Српске Архиепископије*, Нови Сад 1994; Д. К. Петровић, *Историја сремске епархије*, Сремски Карловци 1970.

⁴ Д. Мелаковић, *Српски митрополијски дворови у XVIII веку*, у: *Барок код Срба*, Загреб 1988, 196.

патријарху Чарнојевићу уступљен спахилук Даљ са насељима Даљ, Бело Брадо и Борово. Приликом присаједињења митрополије Карловачке са Београдском, 1726. у Бечу је договорено да се Даљ одузме од митрополита Мојсија Петровића и преда Комори под којом је остао до 1729. године. Декретима из 1741. и 1779. године решено је да се спахилук Даљ не одузме од патријарха Арсенија IV Шакабенте и његових наследника, митрополита Исаије Антоновића и Павла Ненадовића. На српском народном сабору одржаном 1865. године проглашен је спахилук Даљ за митрополитско-народноцрквено добро.⁵

Даљ је постао значајно економско средиште православне цркве почетком XVIII века, када је као спахилук додељен на уживање српским архиепископима. Прва резиденција у Даљу сазида на је у време митрополита Вићентија Поповића као скромна грађевина од плетера и черпића са четири собе, кухињом и подрумом. Залагањем митрополита Павла Ненадовића педесетих и шездесетих година XVIII века долази до напретка и повећања производње на спахилуку, што је условило и изградњу нове резиденције од тврдог материјала. О томе сазнајемо на основу описа инвентара спахилука из 1769. године, састављеног за потребе Народног сабора после митрополитове смрти. Митрополит Ненадовић је у Даљу 1754. године саградио од тврдог материјала нову резиденцију у којој су се налазиле сала у дужини 5 хвати и соба од 3 хвата, ширина обе 2 хвата, висине 14 1/2 стопа и са зиданим подрумом испод куће. Године 1766. сазидао је и једну мању кућу звану „мешајница“, такође од тврдог материјала која је била дуга 10 а широка 3 хвата, са две собе и једном кухињом. Спахилук је тада имао четири амбара, два чардака, кућу за бачвара, подрум, качару и потребне алате, 13 каца, 50 бурала за вино, 18 ракијских бурлади, 2 казана за печење ракије, бурад за брашно, креч, затим сувачу и лабу за превоз дрва из Даља у Карловце.⁶ У време митрополита Павла Ненадовића саграђена је и капела Успења Богородице на Доброј води код Даља, која је порушена 1941. и из темеља обновљена 1948. године.⁷

Даљско властелинство је током XVIII века водило доста скромну економију. Све до 1770-тих година митрополити су се задовољавали новчаном и натуралном рентом, које су од сељака убирали њихови управници властелинства. У циљу прихода, властелинство је дато у аренду најпре Павлу Ненадовићу,⁸ синовцу митрополита Павла Ненадовића а затим

⁵ М. Косовац, *Српска православна митрополија Карловачка*, Сремски Карловци 1910, 71; Д. Поповић, *Велика сеоба Срба 1690*, Београд 1954, 171; Д. Руварац, *Српска митрополија карловачка око Валовине XVIII века*, Сремски Карловци 1902, 163; R. Gruić, *Daljsko vlastelištvo*, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenska, knj. 1, Zagreb, 1927, 469; С. Гавриловић, *нав. дело*, 21.

⁶ Д. Руварац, *Како је изгледало Даљ 1769*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1931, 324.

⁷ М. Костић, *Иконостас капеле Успења Богородице у Даљу*, Нови Сад 1994, 7.

⁸ О Павлу Ненадовићу, синовцу митрополита Павла Ненадовића, видети у: Д. Ј. Поповић, *Слика Војводине у 18 веку*, Војводина, том II, Нови Сад 1940, 145.

сеоским општинама. Због начина организовања економије за време његовог управљања долазило је до сукоба који су се морали решавати пред судом. Главни покретач немира био је даљски сликар Јован Исајловић старији, којем су због сукоба били онемогућавани и сликарски послови, међутим, успешним решењем спора у корист општине убрзо био постављен за управника властелинства. Преласком спахилука у руке митрополита Стефана Стратимировића поново долази до сукоба са сликарком Јованом Исајловићем и протом Теодором Ендерићем који се решава постављањем синовца Теодора за управника 1808. године.⁹

До великог напретка на даљском спахилуку долази у време митрополита Стефана Стратимировића,¹⁰ који крајем 1811. године завршава обнављање и проширивање своје економије.¹¹ Паралелно са пословима на сребривању економије на властелинству, митрополит Стратимировић усмеревава пажњу и на градитељску и уметничку активност. О његовом трошачу довршена је у Даљу, по узору на карловачку, грађња Саборне цркве, посвећене светом Димитрију; поправљене су и подигнуте нове економске зграде, куће за чиновништво као и његова резиденција у Даљу, које су до те године биле у „бедном стању“.¹² Под његовим надзором завршено је 1824. године сликање иконостаса у Саборној цркви,¹³ и истог деценији 1828. године довршена изградња митрополитског двора и капеле посвећене Светом архиепископу Стефану.¹⁴

Слична приворна капела је вероватно постојала и у старој даљској митрополијској резиденцији, мада о њој нема помена у познатим историјским изворима. Свакодневни живот високих црквених достојанственика захтевао је да се при дворским резиденцијама подижу капеле, намењене приватним молитвама и богослужењима, као и за посебне архијерејске

⁹ С. Гавриловић, *нав. дело*, 21; Исти, *Даљско властелинство карловачке митрополије (од краја XVIII столећа до револуције 1848-49)*, Зборник за друштвене науке 47, Нови Сад 1967, 5-39; О. Микић, *Сликар Јован Исајловић старији*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 7, Нови Сад 1971, 103-118.

¹⁰ Д. Руварац, *Митрополит Стеван Стратимировић*, Гласник Историског друштва у Новом Саду, IV, Сремски Карловци 1931, 374-376; Б. М. Смиљгичевић, *Стеван Стратимировић, митрополит карловачки као вођа царске цркве, просветник и национално политички радник*, Београд 1936.

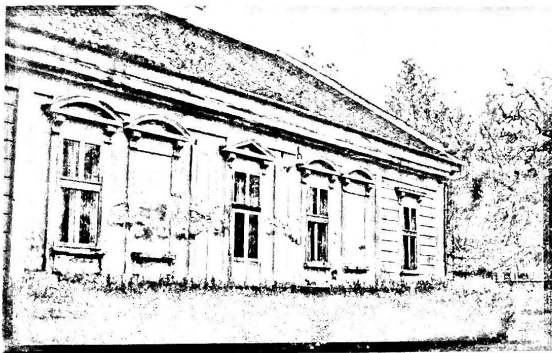
¹¹ С. Гавриловић, *нав. дело*, 6. Представа Даља са околином почетком XIX века налази се на литографији Адолфа Куника. Један примерак ове литографије налази се у Музеју Војводине у Новом Саду, инв. бр. 113; упор: *Popis slikarskih i vajarskih dela i muzejuma i galerija na slika Vojvodine*, knj. 1, Novi Sad 1965, 76.

¹² С. Гавриловић, *нав. дело* 6; О. Микић, *Сликар Јован Исајловић старији*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 7, Нови Сад 1971, 103-118.

¹³ М. Јовановић, Н. Косовац, *Иконостас српске цркве у Даљу*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 3, Нови Сад 1967, 279-293.

¹⁴ Д. Pinterović, *Dalj*, Enciklopedija likovnih umjetnosti, knj. II, Zagreb 1962, 4; K. Vinski Gasparini, *Dalj*, Likovna enciklopedija Jugoslavije 1, Zagreb 1984, 290; М. Balić, *Pregled evidentiranih spomenika kulture na terenu Slavonsko-Baranjske regije*, Osijek 1975, 28; Л. Шелмић, О. Микић, *Документација пројекта „Иконе и иконостаси Срема“*, (рукопис).

Данашњи изглед митрополијског двора у Далу (1922)

богослужбене обреде. Оваква пракса је била добро позната у духовном животу православних цркава, а висока јерархија српске цркве у хаџбуршкој монархији је прихвата већ у првим деценијама после Велике сеобе 1690. године, када се духовна средшта премештају из манастира у градове. Оне су могле да буду посебне грађевине, сазидане у непосредној близини двора, као што је била придворна капела Светог Трифуна, заштитника виноградара, коју је патријарх Арсеније IV Јовановић Шакабента подигао поред своје резиденције у Сремским Карловцима 1742. године.¹⁵ Капела је постојала све до 1762. године док није саграђена данашња Саборна црква са капелом Светог Георгија на хору.¹⁶ Придворне капеле се, међутим, чешће граде у склопу самих резиденција, и на тај начин директно повезују са репрезентативним и приватним митрополијским просторијама. Такво решење се појављује већ у двору београдских митрополита, који је Мојсије Петровић изградио крајем двадесетих година XVIII века.¹⁷ Оно се прихвата и у резиденцији пакрачких епископа,

¹⁵ О придворној митрополитској капели Светог Трифуна у Сремским Карловцима: В. Матић, *Капеле француског манастира*, Нови Сад 1989, 7.

¹⁶ В. Матић, *нав. дело*, 109-118; О. Микић, *Дело Теодора Крачуна*, Нови Сад 1972, 13.

¹⁷ Изглед репрезентативне придворне капеле у двору београдских митрополита је познат из описа сачињеног 1. марта 1733. године: Р. М. Грујић, *Прилози за историју Србије у доба аустријске окупације (1718-1739)*, Споменик Српске краљевске академије, ЛЦ, други разред 44, Београд 1914, 130 (#16), и 138 (#37); утор: П. Васил, *Српски Београд у доба барока*, Добра Барока, Студије и чланци, Београд 1971, 175; Љ. Дурковић-Јакшић, *Двор београдско-карловачке архиепископије у Београду*, Српска православна црква 1920-1970, Београд 1971, 137.

коју је Нићифор Стефановић подигао 1732. године,¹⁸ као и у другим епископским дворима које висока црквена јерархија гради у току друге половине XVIII века. Епископ Исаија Антоновић у својој резиденцији у Араду подигао је капелу, за коју око 1751. године иконостас слика Стефан Тенецки,¹⁹ епископ Јован Георгијевић је у својој резиденцији у Вршцу подигао придворну капелу посвећену светим арханђелима Михаилу и Гаврилу,²⁰ а слична капела је постојала у старој резиденцији бачких епископа у Новом Саду, коју је подигао епископ Јован Јовановић, чије је зидове и мали гипсани иконостас вероватно 1803. године сликао Арсеније Теодоровић.²¹

Висока црквена јерархија Карловачке митрополије градила је придворне капеле и у склопу својих летњих резиденција. Један од раних репрезентативних примера је капела летње резиденције аралдских епископа, коју је епископ Синесије Живановић саградио у Арал Гају између 1760. и 1762. године.²² На ову уобичајену праксу се ослања и митрополит Стефан Стратимировић приликом подизања нове летње резиденције на даљском властелинству.

Капела је смештена у југоисточном делу грађевине, у непосредној близини главног улаза. Разлози за овакав смештај капеле су почивали на потреби да се омогући приступ верницима, а да они истовремено не ометају митрополитову приватност. Исти мотиви су одређивали смештај капела и другим архиепископским резиденцијама. У неким случајевима, као у придворној капели вршачких епископа, постојала су два улаза, јавни – за вернике, и приватни – за епископа и његову пратњу. Капела у даљској летњој резиденцији има само један улаз, а подигнута је као скромна правоугаона просторија са полукружном апсидом. Њена дужина је 7,5 а ширина 4 метра.²³ Зидна декорација у капели највероватније није постоја-

¹⁸ Р. М. Грујић, *Пакрачка епархија, Историјско-статистички преглед*, Споменица о српском православном владањемсталу пакрачком, Нови Сад 1930, 143-144.

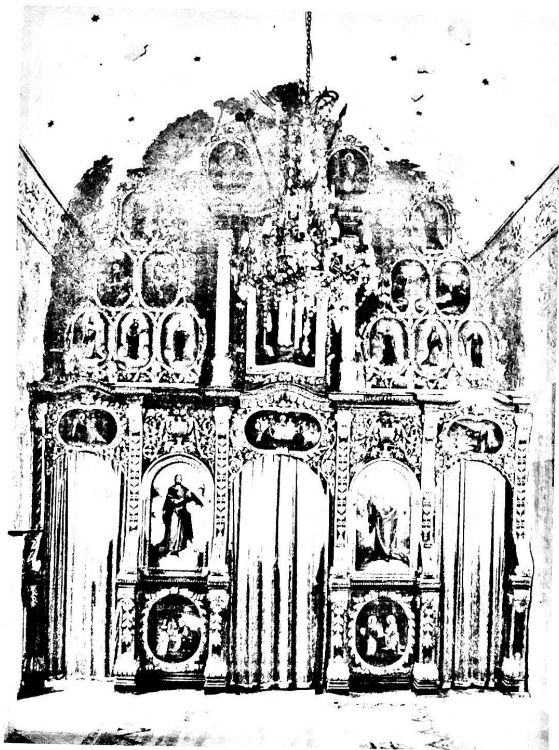
¹⁹ М. Јовановић, Л. Шелмић, Н. Кусовац, *Уметничко благо Срба у Румунији*, Београд 1991, 38.

²⁰ *Popis slikarskih i vajarskih dela u drustvenom posedu i privatnoj svojini na području Banata, V. Novi Sad 1981, 91*; Иконостас је сликао Никола Нешковић, штећеник епископа Јована Георгијевића.

²¹ Д. Руварац, *Како је изгледао двор владике бачког Јована Јовановића и шта је све иза смрти његове заостављао*, Гласник Историјског друштва у Новом Саду, I, Сремски Карловци, 1928, 126; Л. Шелмић, О. Микић, *Дело Арсенија Теодоровића (1767-1826)*, Нови Сад 1978, 14.

²² В. Матић, *нав. дело*, 7; О резиденцији у Арал Гају види у: Н. Medeleanu, *Valori de artă veche românească în cetatea mănăstirii „Sfântul Simon Sîlnicul” din Arad-Gai*, Arad 1986, 7-13. За добијене податке о резиденцији љубазно се захваљујем др Мирославу Тимотијевићу.

²³ Патријаршијско митрополитско двор у Далу уведен је у регистар споменика културе Осјецког завода за заштиту споменика културе (М. Вајић, *Pregled evidentiranih spomenika kulture na terenu Slavonsko-Baranjske regije*, Осјек 1975, 28); Л. Шелмић, О. Микић, *Документација пројекта „Иконе и иконостаси Срема”* (у рукопису). Дужина резиденције у којој је капела је 25,35 м а ширина 17,65 м. За пружене податке љубазно се захваљујем Илији Протићу архитекту-конзерватору Покрајинског завода за заштиту споменика културе у Новом Саду.

Иконостас у капели Св. архијакона Стефана у Далу

ла све до краја XIX века, када се осликавање олтарских ниша поверавало сликару Бури Пецићу, који слика *Светиој Димитрија и Распече*.²⁴

Непосредно по изградњи капеле 1828. године, изрезбарен је и позлаћен иконостас чија је основна концепција била прилагођена малом простору капеле и испуњавала је простор од пода до свода. Иконостас је подељен архитравом у две зоне и садржи укупно 23 сликана поља (у првој зони 7 и 16 у другој). У првој зони су две престоне иконе, са одговарајућим бројем икона у оклу и три иконе изнад отвора за двери. Престоне иконе су усправни правоугаоници, лучно завршени једнаставном декорацијом чија је унутрашња страна састављена од палмета, а спољна од перлица и четири розете аплициране у угловима у доњем делу и зони почетка лука, у стилу неокласицизма. Изнад престоних икона је карактеристична пластична декорација у облику канелиране вазе са ружама и храстовим лишћем, зрнастим плодовима и розетама у преплету са виновом лозом. Испод престоних икона су усправни овали са пластичном флоралном декорацијом који се на дну и врху завршавају декорацијом у облику плисираних трака. Изнад отвора за двери су иконе такође овалног облика са ажурним резбареним оквирима, украшени волутама, храстовим лишћем, флоралним мотивима и плисираним тракама, у стилу неокласицизма. Централна икона друге зоне има конструкцију балдахина, фланкираног стубићима са композитним капителима, и истог је облика као и престоне. Северно и јужно од централне иконе су скупине од по шест усправних овала, међусобно повезаних и распоређених у три појаса. Око овала је дуборез са флоралном декорацијом, храстовим лишћем и волутама, у стилу неокласицизма. Врх иконостаса завршава се крстом и са два усправна овала. Крст је у пресеку кракова декорисан зрацима, а целом дужином оивичен класем и флоралном декорацијом. Лишћем, волутама и флоралном декорацијом украшени су усправни овали.

Олтарска преграда капеле Св. архијакона Стефана у митрополитском двору припада групи капелских олтарских преграда са уобичајеним распоредом икона, а на основу концепције и орнаменталне декорације припада стилу неокласицизма.

Атрибуција дубореза иконостаса је отежана због недостатка архивске грабе, мада аутор свакако припада кругу карловачких мајстора. Међу њима најстарији и највише тражени дрворезбар из прве четвртине XIX века био је Марко Вујатовић²⁵ код кога је занат учио Павле Бошњак-

²⁴ На добијеном податку дубазно захваљујем Дејану Радовановићу, историчару уметности-конзерватору Крајинског завода за заштиту споменика културе Војводине. О Бури Пецићу: О. Микић, *Сликар Бура Пецић (1837-1929)*, Рад војвођанских музеја 27, Нови Сад 1981, 203-209.

²⁵ Б. Гавриловић, *Неки дрворезбарски центри у Војводини*, Рад војвођанских музеја 3, Нови Сад 1954, 238-252; М. Жигмундовац, *Резбарја иконостаса у цркви манастира Врдуника, Фрушкогорски манастири, Зборник радова*, Нови Сад 1990, 197.

внх.²⁶ Поред њих, веома познат и тражен био је и дрворезбар Максим Лазаревић,²⁷ по нашој претпоставци аутор иконостаса капеле Св. архијакона Стефана у Даљу.

Максим Лазаревић живи и ради у Сремским Карловцима а први његов познати рад су столови за цркву у Черевину из 1824. године.²⁸ За црквену општину у Баноштору израдио је иконостас и епископски престо 1826. године,²⁹ а неколико година касније – 1829. иконостас, тронове и певнице за цркву у Маринцима.³⁰ Његов последњи познати рад је иконостас за цркву у Крњешевцима из 1837. године.³¹ После израде иконостаса за цркву у Баноштору до склапања новог уговора за Мариначку цркву, Максим Лазаревић се највероватније прихватио израде иконостаса за капелу у резиденцији митрополита Стефана Стратимировића у Даљу. Иако није сачувана архивска граба која би потврдила да је аутор дубореза иконостаса Максим Лазаревић, на основу начина израде дубореза сачуваних иконостаса у Баноштору и Крњешевцима, и поређења са иконостасом капеле Св. архијакона Стефана у Даљу, може се закључити да су дело истог аутора. Из сачуваних архивских докумената, сазнајемо да је био спреман да по обавезама уговора подражава поједине есоосе иконостаса. На свим иконостасима присутни су елементи неокласицизма, карактеристични за његов начин рада и то: растреситија и мање стилизована резбарија, стилизовано храстово лишће, флорални мотиви, зрнасти плодови, розете – све у пресплету са виномов лозом.

Тематски репертоар иконостаса био је већ умногоме одржеан изгледом дуборезне конструкције. У оквлу су *Сусрећ Марије и Јелисаветје и Христоса и Самарјанка*, композиције чија је иконографија везана за тематике престоних икона. На престоним иконама су *Богородица са Христосом и Исус Христосом*, као стојеће строго фронталне фигуре окружене анђелима. Богородица у десној руци држи крст симбол своје чистоте, а у наручју леве руке Христа младенца са мундусом у руци. Христ је сликан са уздигнутим рукама у ставу благослова. Позадина престоних икона сликана је плавом бојом, уместо традиционално златном, а као симболи ноба, иза Богородице са Христом и Исуса Христа насликане су главе анђела на

²⁶ Б. Гавриловић, *нав. дело*, 244; М. Коларић, *Класицизам код Срба*, књ. III, Београд 1966, 174-175; П. Васић, *Уметничка историја Сремских Карловаца*, Нови Сад 1978, 81; М. Лесек, *Павле Боуцаковић, дрворезбар прве половине XIX века*, Сургина сат, година III, број 4, Сремска Митровица 1994, 157-166.

²⁷ Б. Гавриловић, *нав. дело*, 246; М. Коларић, *нав. дело*, 173, 183, 196, 251; Д. К. Петровић, *нав. дело*, 118; П. Васић, *нав. дело*, 81.

²⁸ М. Коларић, *нав. дело*, 173; П. Васић, *нав. дело*, 81.

²⁹ Б. Гавриловић, *нав. дело*, 246; М. Коларић, *нав. дело*, 183; П. Васић, *нав. дело*, 81.

³⁰ Б. Гавриловић, *нав. дело*, 246; М. Коларић, *нав. дело*, 196; Д. К. Петровић, *нав. дело*, 118. Црква је претрпела велика оштећења у рату 1991-1993. године; Д. Давидов, Р. Станић, М. Тимотијевић, *Рајна старина православних храмова у сремским областима у Хрватској 1991*, Београд 1992, 32; С. Милеускић, *Духовни паноци 1991-1993*, Београд 1994, 118.

³¹ Б. Гавриловић, *нав. дело*, 246; М. Коларић, *нав. дело*, 251.

свином облицима. На престоној икони *Богородице са Христосом*, на десној страни, испод главе анђела, је свитак са текстом „Радујте се невесто не невестина“, а на икони *Исуса Христа* свитак са текстом „Бог крепког властитеља мира оца будућача века.“ У традиционалној пракси православља, због своје литургијске функције и утврђених иконографских норми, на иконостасу су биле постављене двери. На малим иконостасима, као што је у капели Св. архијакона Стефана, на место њих, постављена је само завеса, чија је намена и симболично тумачење повезано са завесом у старо-заветном Соломоновом храму. Проблем изостајања бочних двери на појединим иконостасима, посебно оних који су равни за капеле, није посебно разматран. Са литургијског становишта њих су могле да замне завесе. Завесе се редовно појављују и на царским дверима и имају веома одређено значење и намену у литургијском богослужењу.³²

Изнад отвора за двери, налазе се иконе *Лазарево Васкрсење*, *Тајна вечера* и *Неверстао Томино*. Композиције изнад бочних отвора имају уобичајено есхатолошко значење, веровање у вечни живот после Христа, док је *Тајна вечера* изнад отвора за царске двери тумачила средишњи део литургије везано за установљење евхаристије.³³

Централно место у другој зони заузима икона *Каменовање својој Саефана*.³⁴ Са обе стране ове композиције су групе од шест икона распоређених у три појаса. Представљена су по четири пророка (први и трећи појас) и две композиције из циклуса Великих празника. На северној страни су иконе са стојећим фигурама *пророка: Арона, Језекије, Давида, Мојсија* (први и трећи појас) и иконе *Робчење и Кршћење Христиво* (други појас), а на јужној иконе са стојећим фигурама *пророка: Соломона, Данила, Осјеје, Илије* (први и трећи појас) и иконе *Васкрсење Христиво* и *Силзак својој Духа* (други појас). Врх иконостаса завршава се крстом са композицијом *Распеће* и иконама *Богородице и Јована Богослова*.

Композиција *Каменовање својој Саефана* по правилу се слика у оквлу, најнижој зони иконостаса,³⁵ или изнад бочних двери, на којима је

³² О литургијској намени завеса и царских двери види: И. Дмитријевски, *Историческое и библско-евоуно изъяснение богослужебной лиургии*, С. Петербург 1897, 115, 273-274; за добијени податак захваљујем се др Мирославу Тимотијевићу.

³³ *Исти, нав. дело*, 290-294.

³⁴ У доњем делу иконе лево и десно око архијакона Стефана, приказани су учесници догађаја са камењем у рукама. Свети Стефан као младић са дугим косом и оролом око главе, хаљомом беле боје са црвеном бордуром. У доњем левом углу иконе насликан је седећи младић Савле, а десно на камену свитак са текстом. У позадини композиције, назиру се градске зидине. Овај део композиције одвојен је од горњег, анђелом са крилима, насликаним до појаса, са палмовом гранчицом у једној и оролом у другој руци. У горњем делу, на обалу, представљени су Света Троица. Христос стоји и држи крст, Бог Отац је приказан у седећем ставу, голуб Духа уоквирен златним оролом са зрацима.

³⁵ М. Коларић, *Класицизам код Срба*, књ. VI, Београд 1965, 108, 117. Арса Теодоровић слика 1815. за цркву Архијакона Стефана у Сремској Митровици, Милутин Бедрчић за цркву у Санаду, а непознати аутор половине XIX века, за цркву Светог Вазнесења у Кулину, види: *Popis stikarskih i vajarskih dela u društvenom posedu i privatnoj svojini na području Bačke VI*, Novi Sad 1986, 52.

представљен архијакон Стефан.³⁶ Она је на иконостасу у капели митрополитског двора у Даљу, заузела централно место и доминира, не само формално, него и целокупним идејним програмом.

Наглашава централне иконе уочава се на српским барокним иконостасима већ у току шездесетих година XVIII века, када се постепено напушта стара пракса према којој су све иконе у једном реду биле исте величине. Централна композиција од тог времена постаје све већа и убрзо захвата два средишња реда изнад престоних икона. На раним примерима оваквих иконостаса се слика деизисна композиција, или нека од сцена из циклуса Великих празника, најчешће *Васкрсење Христово*.³⁷ У каснобароком периоду се на централним иконама појављује представа Свете Тројице који крунишу Богородицу, али већ од тог времена њен тематски репертоар није био строго одређен. Од старог иконостаса у цркви манастира Ковиља, чије се сликарство приписује Јовану Поповићу, и старог иконостаса из цркве у Старој Кањизи, чије је сликарство извео Теодор Илић Чешљар, на централној икони се могла појавити и композиција чији је тематски репертоар био везан за патрона храма.³⁸

Одлуку Стефана Стратимировића да на централној икони иконостаса у капели даљске резиденције буде насликано *Каменоване светијој архијакону Стефану* руководило је више разлога. Дрворезбарени склоп иконостаса је предвиђао само две престоне иконе, које су према литургијском правилу морале да буду посвећене Богородици и Исусу Христу. Са друге стране, била је уобичајена пракса да се у тематском репертоару појави и „храмовна икона“, за коју у овом случају није било места у реду престоних икона. Наручилац иконостаса митрополит Стефан Стратимировић одлучио се за ову композицију и из посебних разлога. Он носи име светог архијакона Стефана, поред апостола највише поштованог светитеља, који је својим мученишвом отворио врата неба.³⁹ а као други разлог треба узети у обзир дан митрополитовог рођења, 27. децембар, који се иконе поклапа са даном погубљења овог мученика.

Представљање мученика била је важна тема у иконографији друге половине XVI и читавог XVII века. У програмима Карловачке митрополије видно место заузела је композиција *Каменоване светијој Стефану*,

са идејом активне побожности и жртвовања за веру.⁴⁰ Прихватањем репертоара западнословенске уметности композиција *Каменоване светијој Стефану* ушла је у српско сликарство XVIII века са сведеним елементима и једва очуваним траговима стила почетне, маниристичке слике. Тако је композиција *Каменоване светијој Стефану* у Крушевцу насликана у другој зони јужног зида припрате, настала на основу гравире Мартена ван Хемскерка, али њене руске прераде. Свети Стефан првомученик, претходник је светог Павла који присуствује чину каменовања светог Стефана као чувар целатовних одела, а после преобраћања полази и сам на пут мучеништва.⁴¹ Са пуном свешћу о значају и важности, тема је ушла и у српско сликарство новије историје. Неколико композиција *Каменоване светијој Стефану* настало је у XVIII и XIX веку. Најстарија међу њима је зографска икона *Каменоване светијој Стефану*, дело непознатог иконописца из прве половине XVIII века, затим икона *Крстицање Богородице са Каменованем светијој Стефану* рад Јанка Халкозовића,⁴² неколико композиција Арсенија Теодоровића,⁴³ икона Новака Радонића⁴⁴ и Аксентија Мародића.⁴⁵

У Музеју српске православне цркве у Београду налази се икона *Каменоване светијој Стефану*, рад сликара Арсенија Теодоровића.⁴⁶ Наведена икона иначе обновљена у време патријарха Јосифа Рајачића послужила

⁴⁰ М. Тимотијевић, *Идејни програм зидног сликарства у тријераји Крушевца*. Саопштења Републичког завода за заштиту споменика културе СР Србије XIX, Београд 1987, 118.

⁴¹ Р. Михаиловић, *Композиција „Каменоване св. Стефана“ манастира Крушевца*, Зборник Народног музеја у Београду, V, Београд 1967, 389-397.

⁴² Икона је сликана на дасци у техници темпере, 33x50 cm, инв. бр. ГМС 1157; лит: *Popis slikarskih i vajarskih dela u muzejima i galerijama slika Vojvodine*, knj. 1, Novi Sad 1965, 50,1199; Иа композицији *Крстицање Богородице* из друге половине XVIII века, рад Јанка Халкозовића у доњем делу су две сцене из живота светог Стефана: суђење светог Стефану у Синедриону и Каменоване светог Стефана. Пореклом из Алмашке цркве у Новом Саду, икона је сликана на дасци у техници темпере, 61x87 cm, инв. бр. ГМС поз. 390; види у: О. Микић, *Иконе зографи и мајстора ирелазног стила XVIII века у Галерији Матице српске*, Грва за проучавање споменика културе II, Нови Сад 1958, 9.

⁴³ Ј. Шелмић, О. Микић, *нав. дело*, 12-13, 16, 77; Арсеније Теодоровић 1798. године поклања митрополиту Стефану Стратимировићу икону *Светијој архијакону Стефану*. Године 1806. слика две иконе *Каменоване светијој Стефану*. Поред наведених икона Арсеније Теодоровић је на бојном зиду носца Алмашке цркве у Новом Саду насликао 1811. године зидну композицију *Каменоване светијој Стефану*, коју је 1833. године пресликао његов ученик Јован Иванчић.

⁴⁴ Икона је на платну у техници уља, 89x154,5 cm, инв. бр. ГМС 13; Као предложак за њен настањак 1857. године, послужила је композиција *Каменоване светијој Стефану* власништво Музеја српске православне цркве у Београду, инв. бр. МСПШ 4247.

⁴⁵ Аксентије Мародић, *Каменоване светијој Стефану*, уље на платну, 86x68 cm, власништво СЦПГ Господињи. Види у: *Popis slikarskih i vajarskih dela u drzavnom posedu i privatnoj svojini na rodnoj Bački*, knj. VI, Novi Sad, 1986, 44; за упућивање на податак и овом приликом вољубно се захваљујем мр Лепосави Шелмић.

⁴⁶ *Каменоване светијој Стефану*, уље на платну, 100x200 cm, инв. бр. МСПШ 4247. Арси Теодоровић ову композицију атрибуирао је мр Лепосави Шелмић који другоме захвалност због указања на иконографску сличност са даљским Каменованем светог Стефана.

³⁶ М. Коларић, *нав. дело*, 83; *Каменоване светијој Стефану* изнад северних врата на којима је свети Кузман, слика 1820. године Алекса Свилегајлић за српску цркву Рођења светог Јована у Кетфелу у Румунији.

³⁷ Упореди: М. Тимотијевић, *Иконографија Великих Празника у српском бароком сликарству*, Зборник за ликовне уметности Матице српске 25, Нови Сад 1989, 111-114.

³⁸ М. Тимотијевић, *Теодор Илић Чешљар (1746-1793)*, Нови Сад 1989, 87.

³⁹ Ј. Мирковић, *Хеортолозија*, Београд 1961, 96-99; (*Св. Стеван Првомученик*), Свети Стефан се назива и првенцем, врхом мученика, вобом добродободених мученика, првим који је отворио врата мучеништва и указао пут уласка мученицима. Био је први од седам њакова, архијакон „дуи вере и духа светог“.

ла је као предлогак за истовно композиционо решење сликару даљског *Каменована свейој Сисефана*. У прилог овоме поред иконографског решења, са представљањем Свете Троице са стојећим Христом са крстом у руци у горњем делу, распореда ликова у доњем делу композиције, треба узети у обзир текст на свитку и порекло иконе.⁴⁷ Обновљена икона је, по свему судити, икона светог архивакона Стефана коју је Арса Теодоровић 1798. године поклонно митрополиту Стефану Стратимировићу, а коју је сликар даљског иконостаса могао видети у двору.

Недостатак архивске грађе онемогућава поуздано утврђивање сликара којима је било поверено извођење радова на иконостасу. Оно не припада руци Арсе Теодоровића, водског мајстора те генерације, нити Павелу Бурковићу који је извео радове на иконостасу даљског храма посвећеног свом Димитрију. Стефан Стратимировић је очигледно извођење сликарских радова поверио неком од мање угледних мајстора који се у то време кретао у његовом кругу.

У Српским Карловцима, јаком верском и културном средишту током XVIII и у првој половини XIX века борове и раде бројни сликари и бакорезци. Ту веома јаку уметничку традицију Српских Карловаца настојао је да одржи и митрополит Стратимировић, чијим је ангажовањем потпомогнуто оснивање гимназије 1791, богословије 1794, и школе цртања и лепог писања⁴⁸ 1809. године. За првог учитеља цртања поставио је свог чиновника Јоакима Поповића, који на том месту остаје све до 1815. године. Поред њега цртање је предавао и сликар Јован Марковић.⁴⁹ Професори цртања и краснописа били су Јазар Бајић и Фридрих Макмилер. Успешнијем раду ове школе допринио је и поклон Арсенија Теодоровића, који се састојао од 35 „рисунга“ и лавираног цртежа са Христовим ликом.⁵⁰

⁴⁷ Текст на свитку, недовољно читљив, односи се на обнављање иконе у време патријарха Јосифа Рајачића. Објавио је 1857. издан у Карловцима до сада непознати сликар Јован Божић, потписан у доњем десном углу композиције. Порекло иконе могао поуздано утврдити приликом конзерваторско-реставраторских радова обављених у радничкој ГМС, према сигнатури на старом бинд раму (463. Хрв. Карловци), карактеристичној за сва дела која су за време Другог светског рата са територије Независне Државе Хрватске пренета у Загреб. И за овај податак дугујем захвалност мр Лепосави Шелмић.

⁴⁸ В. Краут, *Послијан и развој „Школа начертанија“ у Србији*, Зборник Матице српске за ликовне уметности 11, Нови Сад 1975, 165-182.

⁴⁹ *Глас истиине*, бр. 10, Нови Сад 31. мај 1899, 159; В. Миросављевић, *О неким свецелицима св. Успенске цркве у Новом Саду*, Гласник Историског друштва у Новом Саду VI, Српским Карловци 1933, 225; В. Краут, *нав. дело*, 167; Н. Смић, *Цртачка школа у Српским Карловцима (1809-1848)*, Зборник за друштвене науке Матице српске 20, Нови Сад 1938. Јован Марковић, познатији као поп Јоца, рођен је у Новом Саду 1811. године. После завршене основне школе сликање је учио код Арсе Теодоровића. У Успенској цркви у Новом Саду, налазе се две зидне композиције, на северном и јужном зиду наоса и то: *Христос излази из храма и Леиша жене удвиге у храму* и три мање на зиду припрате: *Росње, Успене и Српшене Богородице*.

⁵⁰ К. Петровић, *Животиса Арсе Теодоровић иоклана 35 предлогака цртачкој школи митрополита Стефана Стратимировића*, Историски часопис САН, књ. III, 1951-1952, Бо-

Наставницима ове школе, међутим, нису поверавани значајни сликарски послови те међу њима није могуће тражити ауторе којима је било поверено осликавање иконостаса у даљској дворској капели. Њих је могуће претпоставити само на основу стилских и иконографских аналогија.

На иконама се уочавају две различите сликарске руке. У сликарском смислу даљско су боље престоне иконе: *Христиа* и *Богородице са Христом* и централна икона *Каменована свейој Сисефана*. На њима је испљена солидна сликарска техника, без колористичке истанчаности, са нагловештеном класицистичком тенденцијом. У време настанка капеле и икона за иконостас капеле Св. архивакона Стефана у Даљу, у Карловцима живи и ради иконописац и портретист Георгије Бакаловић (Сремски Карловци, 1786. – Рума, 1843).⁵¹ Истраживачи његовог сликарског дела, истичу да у времену од 1827-30. године, није осим портрета ништа друго радио. Године 1828. Бакаловић је израдио копију према делу Павела Бурковића из 1820. а 1829. године насликао портрет митрополита Стратимировића.⁵² Могуће да му је приликом израде митрополитовог портрета понуђена и израда икона даљске капеле.

За утврђивање Бакаловићевог удела у сликању икона на иконостасу капеле Св. архивакона Стефана у Даљу као најближе паралеле треба узети иконе на иконостасу у Новим Карловцима. Поједини ликови са централне иконе *Каменована свейој Сисефана* са иконостаса у Даљу иконографски су слични његовим иконама на иконостасу у Новим Карловцима (*Васкресење Христиво* и сценама *Христивој сирадања*). Постоји подударност у композицији, у детаљима и постави фигура. На иконама капеле Св. архивакона Стефана у Даљу заступљена су класицистички смирена композициона решења. Бакаловић слика фигуру уздигнутих руку, у покрету, са круто сликаном одеждом, са одсуством наглашених колористичких ефеката или контраста светло-тамног, без тежње за постизањем било какве драматике и динамике. Његово црквено сликарство кретало се потпуно у концепцијама класицистичких претходника са присутним подражавањем, пресликавањем, несочекиваним барокиним утицајем, позајмљеном композицијом и топлом палетом.⁵³ Иконе са иконостаса

град 1952, 231; В. Павловић, *Један цртеж Арсе Теодоровића*, Зборник за друштвене науке Матице српске 11, Нови Сад 1955; Д. Медаковић, *Српски сликари XVIII-XX века*, Нови Сад 1968, 97; Р. Веселиновић, *Преглед историје Карловачке митрополије од 1695. до 1919. Српска православна црква 1219-1969*, Београд 1969; Д. Медаковић, *Српска уметност у XVIII веку*, Београд 1980, 146.

⁵¹ М. Кашанин, *Два века српског сликарства*, Београд 1942, 21; П. Васић, *нав. дело*, 96; М. Коларић, *Георгије Бакаловић (1786-1843)*, Зборник Народног музеја, књ. I 1956/57; М. Лесек, *Прилози биографији Георгија Бакаловића*, Свеске друштва историчара уметности Србије 14, Београд 1983, 69-72; М. Лесек, *Црква свейој Цркве у Ердевику* (у рукопису).

⁵² Копија према портрету Павела Бурковића у власништву је Музеја српске православне цркве у Београду а слика Митрополита Стратимировића у власништву Народног музеја Зрењанин, инв. бр. 687.

⁵³ М. Коларић, *Класицизам код Срби*, књ. I, Београд 1965, 116.

са, сокла, изнад престоних, друге зоне и врха иконостаса припадају ризни другог сликара. Сликане су схематски са цртачким недоследностима у компоновању сцена и приказивању свателствених фигура. На њима злато анатомска скраћења са уочљивом употребом предлошка као и владоша палета. Могуће да су оне дело Димитрија Бурковића, Бакаловићевог сарадника на изради иконостаса цркве у Новим Карловцима из 1831. године.⁵⁴

Иконостас придворне капеле Светог архијереја Стефана на далском митрополијском спалишту, поред неписаности везаних за ауторе, представља важну карику у сагледавању развоја српске уметности у првим деценијама XIX века. Он, као наруџбина митрополита Стефана Стратимировића, открива укус и идеја сватања највише црквене јерархије Карловачке митрополије у преломном времену када се изасали и веровања барокне епохе потицкују и замењују новим погледима на уметност и њену намену у цркви. Готово потпуна неистраженост ранијих иконостаса наруџбаних за придворне капеле онемогућава поуздане компаративне закључке. На далском придворном иконостасу уочава се на први поглед избегавање сложеног алегоричког језика и морализаторско поучног тона, карактеристичног за иконостасе претходне епохе. Тематски репертоар је сведен, јасан и једноставан. Целокупна тематика припада кругу основних јеванђеоских тема груписаних око *Таме вечере*, слике установљена литургијског прослављања саваристије. Изузетак је монументална композиција *Каменовање архијереја Стефана*, која се на иконостасу показује као одраз митрополитовог приватног поштовања овог светитеља, чије је име носио. Тај лични тон, узлажу да је митрополит Стратимировић осмислио тематски репертоар овог иконостаса као своју приватну наруџбину, која у великој мери одражава његово сватање уметности и њене намене, које је почивало на темелима овог средњоевропског просветитељства које је било дубоко религиозно, и које се у својој религиозности враћало идејама изворне једноставности працркве као основе нове верске реформе.

Драгољуб ЖИВАНОВ

Распоред икона на иконостасу капеле Светиој архијереја Стефана у миширопољском двору у Далу

Прва зона иконостаса:

Иконе у соклу:

Сузреш Марије и Јелисавите, Христос и Самаританка

Престоне иконе:

Богородица са Христом, Исус Христос

Иконе изнад двери:

Паларево Вскресење, Трча вечери, Неверство Томаша

Друга зона иконостаса:

Централна композиција:

Каменовање светиој Стефана

Северна страна:

први појас: *Пророк Арам, Пророк Језекија, Пророк Давид*

други појас: *Рођење Христово, Крушење Христово*

трећи појас: *Пророк Мојсије*

Јужна страна:

први појас: *Пророк Саломон, Пророк Данил, Пророк Осија*

други појас: *Вскресење Христово, Силазак светиој Дузи*

трећи појас: *Пророк Илија*

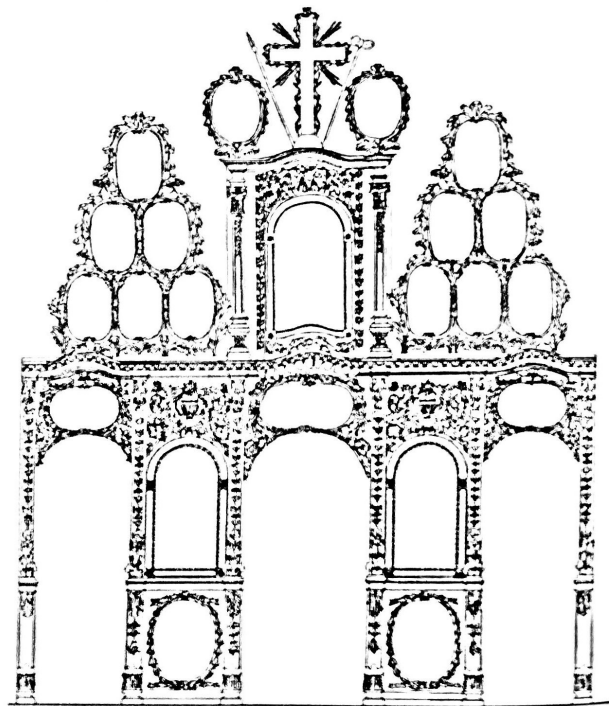
Врх иконостаса:

Богородица, Распете Христово, Јован Батистов

⁵⁴ О Димитрију Бурковићу види у М. Коларић, *Географије Епископата (1786-1843)*, Жупни Народни музеј, кат. 1, Београд, 1956/57, 223-242.

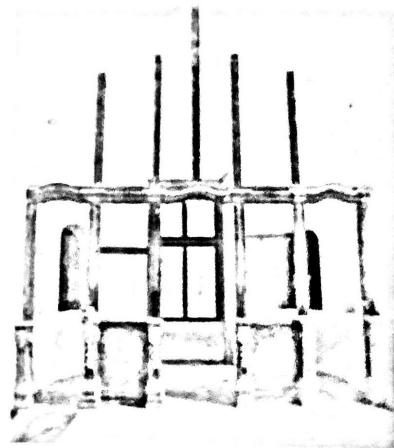

*Конзервација и рестаурација икона са
иконосијаса капеле Светеј архивакона
Стефана у митрополитском двору у Даљу*

Схема иконосијаса

Галерија Матине српске преузела је од Покровског завода за заштиту споменика културе у Новом Саду, 29 јуна 1992. године, 23 иконе, делове резбе и оплате (балдахин за централну икону, пиластре, украсне групе изнад престонице икона) са иконосијаса капеле Светог архивакона Стефана у митрополитском двору у Даљу.

Италић иконосијаса до демонтажу икона

Иконе су сликане темпером на дрвеној подлози, уоквиранеј дуборезном рамом у стилу неокласицизма.

Приликом комисијског прегледа констатовано је да су од укупног броја 22 иконе оштећене, подлоге распуштене и сликани слој прекривен наслагом чађи и прљавштине.

Процес конзервације и рестаурације, започет средином 1994. а окончан августа 1995. године одвијао се у три фазе.

Прва фаза рада подразумевала је консолидацију, санацију и реконструкцију дрвених носача икона, дубореза и позлату резбарених оквира. Таквим захватима обухваћене су иконе под каталожним бројевима: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 и 22.

Друга фаза, конзервација, обухватила је дезинсекцију и импрегнацију свих икона и дубореза одговарајућим хемијским средством.

Трећа фаза, рестаурација, подразумевала је чишћење, ретуширање, тонирање и вернирање икона.

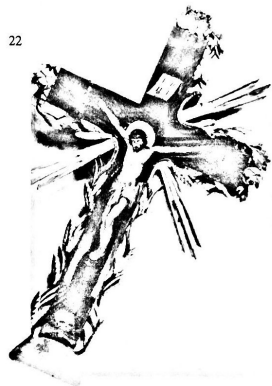
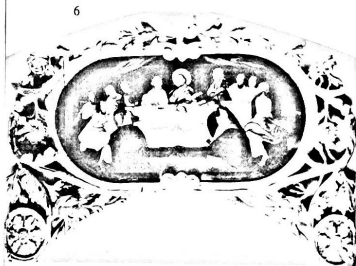
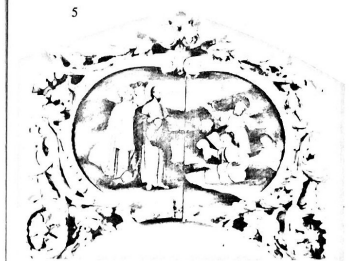
Упоредо са пословима конзервације и рестаурације континуирано се одвијала стручна активност везана за фотографско снимање свих фаза рада и израду пратће документације.

Конзервацију и рестаурацију икона извршили су сликари конзерватори Галерије Матице српске: Владимир Богдановић, Драган Матић, Милош Вујановић и Бура Радишић. Консолидацију, санацију, реконструкцију дрвених носача и позлату икона урадили су спољни сарадници Галерије вајари конзерватори Борис и Владимир Иванчев из Новог Сада.

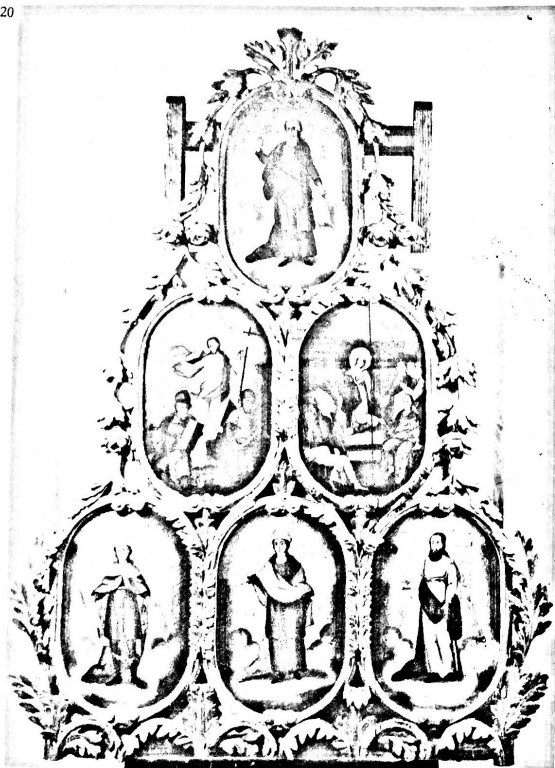
Средства за заштиту икона из капеле Светог архивакона Стефана у митрополитском двору у Даљу обезбедило је Министарство културе Републике Србије.

22

23

Кайалої икона

Прва зона иконостаса

Иконе у соклу

1. СУСРЕТ МАРИЈЕ И ЈЕЛИСАВЕТЕ
Темпера на дасци, дим. 43x56 цм (са дуборезом 55x68 цм)
2. ХРИСТОС И САМАРИЈАНКА
Темпера на дасци, дим. 43x55,5 цм (са дуборезом 55x68 цм)

Пресјоне иконе

3. БОГОРОДИЦА СА ХРИСТОМ
Темпера на дасци, дим. 45,5x87 цм (са рамом 58,5x98 цм)
4. ИСУС ХРИСТОС
Темпера на дасци, дим. 46x87,5 цм (са рамом 58x99 цм)

Иконе изнад двери

5. ЛАЗАРЕВО ВАСКРСЕЊЕ
Темпера на дасци, дим. 47,5x31 цм (са дуборезом 68x46 цм)
6. ТАЈНА ВЕЧЕРА
Темпера на дасци, дим. 61,5x31,5 цм (са дуборезом 86x44,5 цм)
7. НЕВЕРСТВО ТОМИНО
Темпера на дасци, дим. 47,5x31 цм (са дуборезом 66x70 цм)

Друга зона иконостаса

Централна икона

8. КАМЕНОВАЊЕ СВЕТОГ СТЕФАНА
Темпера на дасци, дим. 49,5x90 цм (са рамом 62,5x102 цм)
(Димензије балдахина 148,5x126 цм)

Северна сјрана

први појас:

9. ПРОРОК АРОН
Темпера на дасци, дим. 30,5x47 цм
  10. ПРОРОК ЈЕЗЕКИЈА
Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм
  11. ПРОРОК ДАВИД
Темпера на дасци, дим. 30,5x46,5 цм
- други појас

12. РОБЕЊЕ ХРИСТОВО
Темпера на дасци, дим. 30,5x46,5 цм
13. КРШТЕЊЕ ХРИСТОВО
Темпера на дасци, дим. 30,5x46,5 цм
- трећи појас
14. ПРОРОК МОЈСИЈЕ
Темпера на дасци, дим. 30,5x46,5 цм
(укупна дужина за иконе под бр. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 127x174 цм)

Јужна стѐрана

први појас:

15.

ПРОРОК СОЛОМОН

Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм

16.

ПРОРОК ДАНИЛ

Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм

17.

ПРОРОК ОСИЈА

Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм

други појас

18.

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО

Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм

19.

СИЛАЗАК СВЕТОГ ДУХА

Темпера на дасци, дим. 30x46,5 цм

трећи појас

20.

ПРОРОК ИЛИЈА

Темпера на дасци, дим. 30,5x46,5 цм
(Укупна дужина за иконе под ред. бр.
15, 16, 17, 18, 19, 20, 128x173 цм)

Врх иконосѐјаса

21.

БОГОРОДИЦА ИЗ РАСПЕЋА

Темпера на дасци, 34x43 цм (са
дуборезом 47x64 цм)

22.

РАСПЕЋЕ ХРИСТОВО

Темпера на дасци, дим. 51,5x83,5 цм (са
дуборезом 64x98 цм)

23.

ЈОВАН БОГОСЛОВ ИЗ РАСПЕЋА

Темпера на дасци, дим. 34x43 цм (са
дуборезом 48x65,6 цм).

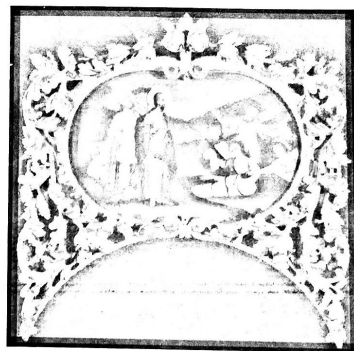

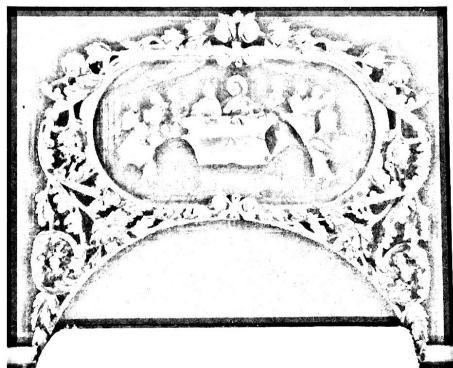
3

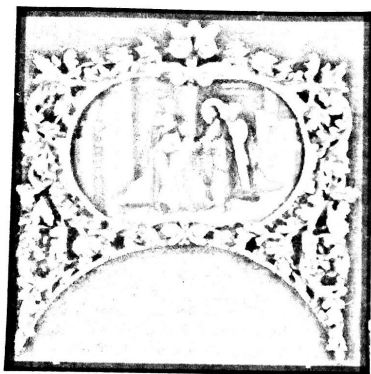
4

5

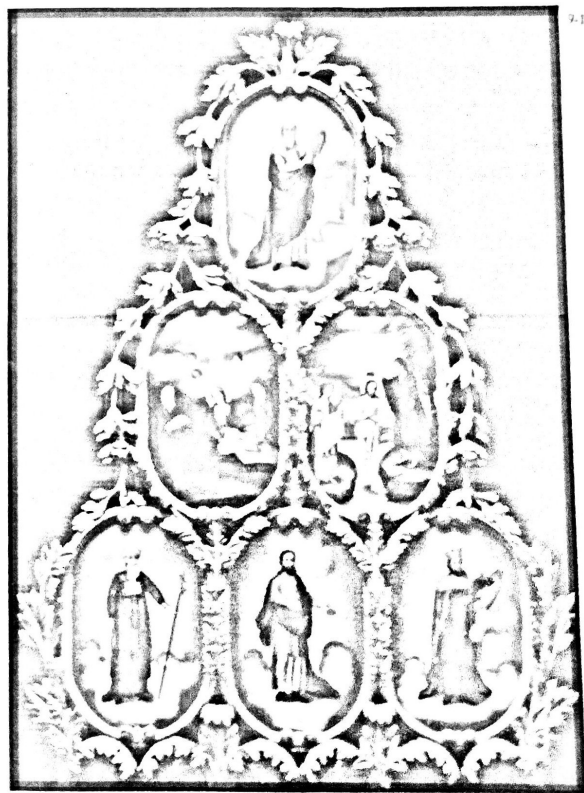
6

7

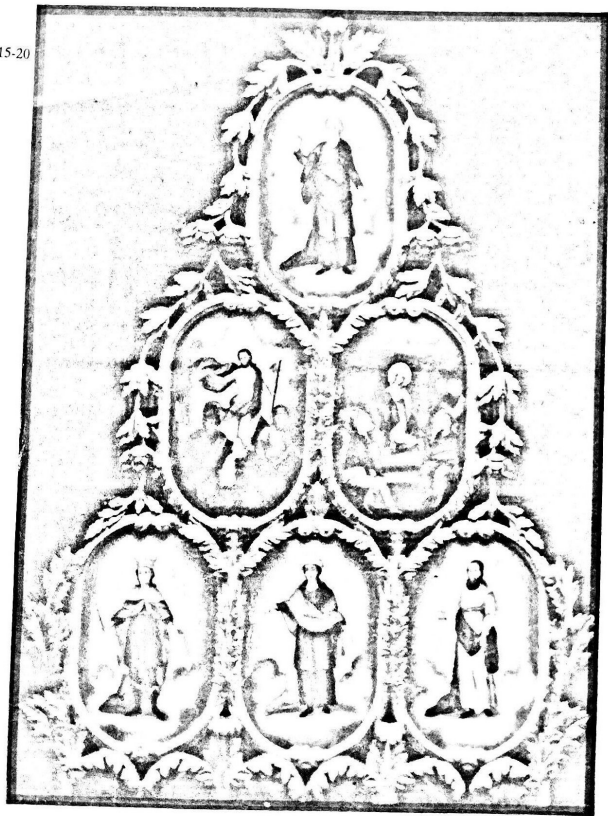

8

9-14

RÉSUMÉ

Au début du XVIIIe siècle, quand l'usufruit en a été accordé aux évêchés serbes, Dalj est devenu un centre d'économie domestique important de l'église orthodoxe. La première résidence fut construite au temps du métropolite Vicentije Popovic, modeste construction de claies et de torchis se composant de quelques pièces, avec cuisine et cave, et, sur l'initiative du métropolite Pavle Nenadovic, une nouvelle résidence en matériau dur fut construite dans les années cinquante-soixante du XVIIIe siècle. Grâce au métropolite Stefan Stratimirovic qui accorda une attention parallèle au développement de l'économie domestique du domaine et aux activités artistiques, une nouvelle résidence avec chapelle fut construite en 1828. A la différence de l'église Saint Dimitrie et de la chapelle de la Dormition de la Vierge à Dobra Voda, cette résidence du métropolite avec sa chapelle, église à une nef avec abside semicirculaire, consacrée à l'archidiacre Saint Etienne, à Dalj, n'a encore fait l'objet d'aucun document écrit.

L'iconostase a été démonté et transféré à Novi Sad en 1992. Cet iconostase en bas reliefs dorés avec ses 23 icônes a été réalisé dès la fin de la construction de la résidence et appartient au type habituel des iconostases de chapelle dont la conception fondamentale est adaptée à l'espace réduit de la chapelle et occupait tout l'espace, du sol à la voûte. A côté des icônes d'honneur représentant le Christ et la Vierge à l'Enfant, les icônes du socle représentant la Rencontre de la Vierge et d'Elizabeth et celle du Christ avec la Samaritaine, au-dessus des portes royales l'Incrédulité de Thomas, la Cène, la Résurrection de Lazare, dans la zone supérieure sont représentés la Lapidation de Saint Etienne, douze médaillons avec les prophètes et les scènes des Grandes Fêtes, la Croix et la Crucifixion, la Vierge de la Crucifixion et Jean le Théologien. Le bas-relief de l'iconostase est réalisé en style néoclassique. Le manque de matériel d'archives rend très difficile l'attribution de l'iconostase de la chapelle de l'archidiacre Saint Etienne à Dalj en ce qui concerne ses bas-reliefs et ses peintures. La cloison du sanctuaire de la chapelle a été réalisée par le maître en bas-reliefs de Karlovac, Maksim Lazarevic. Le peintre des icônes d'honneur et des icônes centrales est Georgije Bakalovic, et les autres icônes sont attribuées à son collaborateur Dimitrie Djurkovic. Malgré l'incertitude qui reste liée aux auteurs, l'iconostase de la chapelle de l'archidiacre Saint Etienne est un maillon important du développement de l'art serbe des premières décennies du XVIIIe siècle.

Le programme de la cloison du sanctuaire, dans son ensemble, développé à partir des icônes du socle de la première zone, se poursuivant des icônes centrales de la Lapidation de Saint Etienne et se terminant par les icônes de la Résurrection, a été réduit, et il témoigne bien de sa fonction liturgique très claire et met en évidence le caractère sacrificiel de l'office religieux. La composition

monumentale de la Lapidation de l'archidiacre Saint Etienne dans cet iconostase apparait comme l'expression du respect tout particulier du métropolite envers ce saint dont il porte le nom.

Après conservation et restauration à la Galerie de la Matica srpska, les icônes de la chapelle du Saint archevêque Etienne à Dalj ont été présentées dans une exposition et font l'objet de ce catalogue.

Спонзори

*НОВОСАДСКА БАНКА ДД, Нови Сад (генерални покровитељ)
SBS VATRO-IMPEX, Зрењанин
ДИГИТАЛ ТЕЛЕКОМ, Нови Сад*

*Освећимо прошлост
да би нам садржност
и будућност били
достойни поштовања*

Генерални покровитељ
Новосадска банка

